

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
ГОЛОВНЕ СЛІДЧЕ УПРАВЛІННЯ**

**ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА
АЛГОРИТМ ДІЙ ЩОДО МОЖЛИВОСТЕЙ
ВІДНОВЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ КРИМІНАЛЬНИХ
ПРОВАДЖЕНЬ, ВТРАЧЕНИХ У РАЙОНІ
ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ**

науково-практичні рекомендації

Київ – 2021

Колектив авторів-упорядників: **Цуцкірідзе М.С.** – заступник Голови Національної поліції – начальник Головного слідчого управління, д.ю.н., доцент, заслужений юрист України, полковник поліції; **Вітвіцький С.С.** – ректор Донецького державного університету внутрішніх справ, д.ю.н., професор, заслужений юрист України, полковник поліції; **Осипенко Р.І.** – начальник Головного управління Національної поліції в Донецькій області, к.ю.н., полковник поліції; **Дударець Р.М.** – начальник Головного управління Національної поліції в Чернівецькій області, к.ю.н., полковник поліції; **Одерій О.В.** – професор кафедри кримінального процесу та криміналістики Донецького державного університету внутрішніх справ, д.ю.н., професор; **Гайду С.В.** – заступник начальника Головного слідчого управління Національної поліції України – начальник управління організації роботи та методичного забезпечення, полковник поліції; **Беседа С.М.** – заступник начальника – начальник слідчого управління Головного управління Національної поліції в Донецькій області, полковник поліції; **Ананченко В.В.** – заступник начальника управління організації роботи та методичного забезпечення – начальник відділу організаційно-аналітичної роботи Головного слідчого управління Національної поліції України, полковник поліції; **Бурлака В.В.** – начальник відділу методичної роботи та правового забезпечення Головного слідчого управління Національної поліції України, к.ю.н., підполковник поліції.

Рецензенти:

Щербаковський М.Г. – д.ю.н., професор, завідувач кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ;

Коваленко А.В. – к.ю.н., доцент кафедри кримінально-правових дисциплін Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка.

Рекомендовано до друку

Вченою радою Донецького державного університету внутрішніх справ
(протокол № 4 від 27 жовтня 2021 року)

Процесуальні особливості та алгоритм дій щодо можливостей відновлення матеріалів кримінальних проваджень, втрачених у районі проведення операції Об'єднаних сил : науково-практичні рекомендації/ Автори-упорядники: М.С. Цуцкірідзе, О.В. Одерій, Р.М. Дударець, В.В. Бурлака та ін. – Київ.7БЦ, 2021. 40 с.

На основі узагальнення результатів наукових досліджень, слідчої практики розглянуто процесуальні особливості та алгоритм дій щодо можливостей відновлення матеріалів кримінальних проваджень, втрачених у районі проведення операції Об'єднаних сил.

Призначена для використання в практичній, науково-дослідній діяльності та навчальному процесі.

© Донецький державний університет внутрішніх справ, Головне слідче управління Національної поліції України, автори 2021.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	4
ВСТУП.....	5
1. Понятійно-категоріальний апарат відновлення втрачених кримінальних проваджень.....	7
2. Процесуальні проблеми відновлення втрачених матеріалів кримінальних проваджень.....	9
3. Міжнародний досвід відновлення втрачених у районі тимчасової окупації матеріалів кримінальних проваджень	28
4. Технологія відновлення (реконструкції) матеріалів кримінальних проваджень, втрачених у районі проведення операції Об'єднаних сил.....	34
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	37

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

- АРК – Автономна Республіка Крим
- АТО – антитерористична операція
- ВРУ – Верховна Рада України
- ГПУ – Генеральна прокуратура України
- ЄСПС – Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система
- ЄСПЛ – Європейський суд з прав людини
- ЄРДР – Єдиний реєстр досудових розслідувань
- ЗСУ – Збройні сили України
- КАСУ – Кодекс адміністративного судочинства України
- КЗПЛ – Конвенція про захист прав і основоположних свобод людини
- КК – Кримінальний кодекс України
- КПК – Кримінальний процесуальний кодекс України
- МВС – Міністерство внутрішніх справ
- МКЧХ – Міжнародний Комітет Червоного Хреста
- НПУ – Національна поліція України
- НС(Р)Д – негласні слідчі (розшукові) дії
- ОБСЄ – Організації з безпеки та співробітництва в Європі
- ОВС – органи внутрішніх справ
- ОГП – Офіс Генерального прокурора
- ООС – операція Об'єднаних сил
- СГ – слідча група
- УІАП – Управління інформаційно-аналітичної підтримки
- ЦПК – Цивільний процесуальний кодекс України

ВСТУП

Послідовний розвиток, заповнення існуючих прогалин у чинному законодавстві, створення нових процесуальних інститутів є загальною тенденцією, що характеризує кримінальне процесуальне право України. Досить важливою умовою оперативного виконання органами досудового розслідування, прокуратури та суду доручених їм завдань є організація діяльності, яка здійснюється виключно на науковій основі. Відповідно до вище сказаного – це вимагає від кримінальної процесуальної науки і пов'язаних з нею галузей знань розробки актуальних проблем, висунутих практикою органів досудового розслідування, прокуратури та судів. Однією з таких є відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, розроблення правових та наукових основ регулювання даного інституту. У зв'язку з проведенням в Україні судово-правової реформи, реалізації положень нового кримінально процесуального законодавства, доволі важливого теоретичного і практичного інтересу набувають проблеми, які пов'язані з втратою матеріалів кримінального провадження і майбутнього їх відновлення. Варто зазначити, що в українській юридичній літературі ця проблема досить рідко ставала предметом наукових досліджень.

Відсутність комплексної теоретичної розробки вказаного питання можна пояснити тим, що на практиці такі випадки вважаються «делікатними», «незручними», та у зв'язку з цим, латентними й широко не афішуються. До того ж науковому пошуку не сприяло й «кваліфіковане мовчання законодавця», оскільки своє нормативне закріплення інститут відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження отримав лише у 2012 р. з прийняттям КПК¹, де цьому присвячено 8 статей (524 – 531) розділу VII «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження».

Наявні роботи з цього питання переважно належать або зарубіжним вченим, які досліджували вказану проблематику за законодавством своїх країн, або ж вітчизняним науковцям – до унормування вказаного питання у КПК 2012 р.

¹ Аналіз О.В. Лазуковою історичного розвитку вказаного питання засвідчив, що у першій половині ХХ століття робилися спроби врегулювати порядок відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Вказані нормативно-правові акти представляють теоретичний інтерес та значну історичну цінність, оскільки у подальшому на протязі багатьох років ані на рівні КПК 1960 р., ані на рівні іншого нормативно-правового акту порядок «реконструкції» втрачених матеріалів кримінального провадження не був регламентований. Зрозуміло, що протягом цього періоду проблема нікуди не зникла; діяльність з відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження стала мати позапроцесуальний характер, та, з метою приховування факту втрати матеріалів, часто межувала з фальсифікацією.

Зокрема, окремі аспекти порядку відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження у різні часи розглядалися М. Борисенком, А. Виноградим, Н. Єфремовою, Д. Жовнінком, В. Зеленецьким, О. Івановою, Л. Калінкіною, В. Кальницьким, В. Кузьминою, П. Купко, В. Михайловим, О. Мещеряковою, А. Романюком, А. Фільченком. Дослідженню ж сучасної нормативно-правової регламентації порядку відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження приділена увага в працях О. Лазукової, О. Миколенко, А. Маланюк, Г. Тетерятник та ін.²

У свою чергу, за даними ЄРДР на момент тимчасової окупації території України у провадженні слідчих підрозділів органів внутрішніх справ (нині – НПУ) Донецької та Луганської областей, автономної Республіки Крим та м. Севастополя перебувало 388 366 кримінальних проваджень.

З них на тимчасово окупованій території:

Донецької області – 145 446 кримінальних проваджень;

Луганської області – 98 000 кримінальних проваджень;

АР Крим – 113 304 кримінальних проваджень;

міста Севастополя – 31 616 кримінальних проваджень.

За інформацією станом на 14.07.2020 року на окупованих територіях залишається 383 532 кримінальних провадження. З них на тимчасово окупованій території:

Донецької області – 142 168 кримінальних проваджень;

Луганської області – 96 984 кримінальних провадження;

АР Крим – 112 853 кримінальних провадження;

міста Севастополя – 31 530 кримінальних проваджень³.

Наведене засвідчує, що питання відновлення втрачених кримінальних проваджень набуло вкрай актуального характеру.

² У цивільному процесі на монографічному рівні порядок відновлення втраченого судового провадження дослідив Є. В. Лейба, окремим аспектам вказаного питання присвячена стаття О. М. Шимановича. Відновлення втраченого провадження як особливу стадію адміністративного судочинства досліджував Д. А. Козачук. О. Захаровою здійснено аналітично-порівняльний огляд нормативно-правової регламентації порядку відновлення втраченого провадження у цілому в національному процесуальному законодавстві.

³ Тетерятник Г.К Кримінальне провадження в умовах надзвичайних правових режимів: теоретико-методологічні та праксеологічні основи : монографія / Г.К.Тетерятник. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. С.433.

1. ПОНЯТІЙНО-КАТЕГОРІАЛЬНИЙ АПАРАТ ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ

До КПК України 2012 року включено спеціальний розділ VII «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження», який регламентує умови та порядок відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. Потреба у відновленні кримінальних проваджень виникає у зв'язку з їх знищенням, загубленням або викраденням. Матеріали кримінального провадження можуть бути втрачені повністю або частково.

Під втратою матеріалів кримінального провадження слід розуміти виключення можливості отримувати з таких матеріалів інформацію, яка відображає хід, послідовність досудового розслідування та результати судового розгляду.

Різновидами втрати кримінального провадження можна виділити наступне – зникнення (загублення, знищення, викрадення) частини матеріалів провадження (справи) або всього провадження. Втратою матеріалів провадження потрібно вважати і втрату окремими документами ознак документів (наприклад, знебарвлення тексту внаслідок довготривалого зберігання та дії природних факторів, яке не дає можливості однозначно встановити зміст документа). Матеріали проваджень також можуть бути втрачені внаслідок стихійних лих (землетрус, повінь, ураган і т.д.), дії природних факторів (ультрафіолетового світла), надмірної вологості, тварин тощо), аварій техногенного характеру (пожеж, затоплення приміщень тощо), протиправних дій певних осіб (умисне знищення, викрадення матеріалів), недбалості працівників, відповідальних за їх зберігання.

Метою відновлення втраченого кримінального провадження є одержання конкретного кримінального провадження, як специфічного документального утворення, для забезпечення успішного вирішення загальних завдань, поставлених перед кримінальним процесом.

Під процедурою відновлення втраченого кримінального провадження слід розуміти регламентовану законом діяльність компетентної посадової особи, спрямовану на відновлення певної сукупності документів, що відображають хід, зміст і результати

розслідування конкретного кримінального правопорушення, котрі у своїй єдності складають специфічне документальне утворення, яке називається кримінальним провадженням.

Правова природа та функціональне призначення діяльності з відновлення втрачених матеріалів полягає, так би мовити, у його забезпечувальному характері для досягнення мети кримінального провадження у випадку втрати матеріалів. Цей особливий самостійний вид провадження полягає у відтворенні раніше існуючих матеріалів та забезпечує можливість реалізації учасниками кримінального провадження, матеріали якого втрачені, усіх складових права на судовий захист, яке не обмежується лише вирішенням справи судом, а охоплює й право на оскарження судового рішення та його виконання. З огляду на це, закріплення законодавцем порядку відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, беззаперечно, є позитивним кроком.

Для Донецької та Луганської областей найбільш поширеним різновидом «втрати кримінального провадження» є те, що з 2014 року й дотепер частина територій опинилася в умовах тимчасової окупації, адміністративні будинки органів внутрішніх справ (в яких функціонували слідчі підрозділи й де безпосередньо зберігалися матеріали кримінальних проваджень) - захоплені, внаслідок чого доступ до них відсутній, а безпосередньо матеріали кримінальних проваджень втрачені.

Нетипові умови, в яких опинилися працівники слідчих підрозділів Донецької та Луганської областей, викрили труднощі у застосуванні положень розділу VII КПК України, які більше орієнтовані для потреб мирного часу та виявилися неефективними для вирішення завдань кримінального провадження в надзвичайних умовах, тобто під час проведення операції Об'єднаних сил та тимчасової окупації частини території України.

2. ПРОЦЕСУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНИХ МАТЕРІАЛІВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ⁴

Одним із суттєвих недоліків законодавчої моделі відновлення втрачених матеріалів є закріплена нормативна умова про можливість відновлення таких матеріалів лише у тому кримінальному провадженні, яке завершилося *винесенням вироку*. Така умова не виправдано звужує межі відновлювального провадження та взагалі нівелює призначення цього інституту. Зокрема, законодавцем не надаються відповіді на такі питання як: «Що робити, коли матеріали кримінального провадження втрачені на стадії судового розгляду, проте рішення по справі ще не було прийнято?»⁵. Логічним і не вирішеним є питання: «Як бути у випадках, коли матеріали втрачені на стадії досудового розслідування?»⁶ Відповіді на ці питання є ускладненими, і пов'язані, в першу чергу, з відсутністю необхідного процесуального механізму відновлення таких матеріалів; а той мінімальний набір нормативно-регулятивних правил, що закріплений сьогодні в КПК, стає, по суті, юридичною перешкодою для реалізації конституційних прав учасників кримінальних проваджень, матеріали яких втрачені.

Неналежна унормованість вказаного сегменту кримінальних процесуальних відносин набула особливої актуальності у зв'язку з масовою втратою матеріалів кримінальних проваджень у зв'язку з проведенням ООС на Сході країни та окупацією АРК. Зокрема, випадки втрати матеріалів кримінальних проваджень мали місце внаслідок масових заворушень, починаючи з весни 2014 р., у ході яких відбувалися захоплення адміністративних будівель міліції, прокуратур, судів. Наприклад, 27 квітня 2014 р. внаслідок підпалу приміщення Орджонікідзевського районного суду м. Маріуполя Донецької області пожежею були знищені всі матеріали кримінальних справ (про це свідчить акт знищених кримінальних

⁴ Підрозділ підготовлено за матеріалами роботи: Лазукова О.В. Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції : монографія / О.В. Лазукова . – Харків : Право, 2018. – 280 с.

⁵ Реальним прикладом такої втрати матеріалів можна навести випадок, коли у ніч на 13.06.2016 р. сталася пожежа у Солом'янському районному суді м. Києва, внаслідок чого частина матеріалів кримінальних проваджень, які не були розглянуті по суті, була втрачена.

⁶ Наприклад, 11.09.2014 р. невідомі озброєні особи захопили службові приміщення слідчого управління Головного управління Міністерства внутрішніх справ України в Донецькій області та знищили все майно.

справ та матеріалів, затверджений 30.04.2014 р. головою Орджонікідзевського районного суду міста Маріуполя). У вересні 2014 р. у результаті захоплення незаконними збройними формуваннями будівлі Апеляційного суду Донецької області, там залишилися всі матеріали, у тому числі 516 кримінальних справ. Під час обстрілу були знищені матеріали справ, що знаходились у приміщеннях Слов'янського міськрайонного суду (Донецька обл.) та Первомайського міського суду (Луганська обл.).

Задля забезпечення конституційних прав учасників кримінальних проваджень, зокрема й права на доступ до правосуддя в умовах проведення АТО, законодавцем була здійснена спроба частково врегулювати на рівні закону деякі питання, пов'язані з втратою матеріалів. Зокрема, відповідно до ч. 3 ст. 1 Закону України «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції» справи, розгляд яких не закінчено і які перебувають у провадженні місцевих, апеляційних судів, розташованих в районі проведення АТО (на тепер ООС), у разі неможливості здійснювати правосуддя передаються судам згідно з встановленою законом підсудністю протягом десяти робочих днів з дня прийняття розпорядження головою відповідного вищого спеціалізованого суду⁷. Зі змісту положень закону стає зрозумілим, що передачі підлягають лише справи, розгляд яких не закінчено і які перебувають у провадженні зазначених судів. Що стосується долі справ, у яких постановлено вирок, у законі не йдеться. Не надаються відповіді на питання й щодо втрачених матеріалів на стадії досудового розслідування.

Така правова невизначеність змусила практичних працівників самостійно шукати відповіді на них. Так, посадовими особами окремих регіональних прокуратур робилися спроби регламентації порядку відновлення втрачених матеріалів досудового розслідування на рівні методичних вказівок. Наприклад, у 2015 р. організаційно-методичним відділом слідчого управління прокуратури Луганської області розробив методичні рекомендації під назвою «Особливий режим досудового розслідування в районі проведення антитерористичної операції», один з пунктів яких присвячений механізму відновлення втрачених матеріалів на стадії досудового розслідування. Крім цього, окремі питання відновлення

⁷ Разом із тим таке регулювання не можна визнати достатнім. Це питання було предметом розгляду у 2017 р. у рішенні ЄСПЛ у справі «Хлебик проти України».

втрачених матеріалів досудового розслідування певною мірою врегульовані у наказі Міністерства внутрішніх справ України від 14.04.2016 р № 296 «Про затвердження Інструкції організації обліку і руху кримінальних проваджень в органах досудового розслідування Національної поліції України».

Поряд з тим, у Верховній Раді України зареєстровано декілька законопроектів, спрямованих на вдосконалення положень КПК щодо порядку відновлення втрачених матеріалів досудового розслідування. Водночас системний аналіз запропонованих вищевказаними законопроектами змін і доповнень дозволяє стверджувати про фрагментарний підхід законодавця до вирішення вказаної проблеми.

Отже, з метою забезпечення конституційних прав учасників кримінального провадження, нагальною необхідною є термінова розробка дієвого процесуального механізму відновлення втрачених матеріалів. До нормативно-правового мінімуму такої теоретичної моделі повинні бути включені такі положення.

По-перше, законодавцем необхідно передбачити правило, що у разі виявлення факту втрати, знищення або істотного пошкодження матеріалів кримінального провадження зазначені матеріали підлягають відновленню *на будь-якій стадії кримінального провадження*. При цьому відновлення матеріалів на стадії досудового розслідування та у суді першої інстанції, коли не було прийнято підсумкове рішення, підлягають обов'язковому відновленню в силу публічного характеру кримінальної процесуальної діяльності.

По-друге, оскільки, відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження становлять систему процесуальних дій у межах кримінальної процесуальної форми, доцільно до загальних положень відновлювального провадження віднести й питання щодо початку такої діяльності. Мова йде про законні привід і підстави для початку провадження. *Приводом* (тобто передбаченим законом джерелом інформації, з якого стало відомо про факт втрати матеріалів кримінального провадження) може бути заява (клопотання) учасника кримінального провадження⁸, рапорт слідчого про втрату матеріалів із зазначенням обставин, акт

⁸ Що стосується кола суб'єктів, які можуть звернутися із заявою (клопотанням) про відновлення втрачених матеріалів, то такі матеріали можуть бути відновлені за заявою (клопотанням) сторони захисту, потерпілого, його представника та законного представника, цивільного позивача, його представника та законного представника.

інвентаризації матеріалів тощо⁹. При цьому необхідно закріпити правило, що у разі надзвичайних обставин, за яких очевидно є можливість втрати матеріалів кримінальних проваджень, орган досудового розслідування, суд зобов'язані невідкладно провести інвентаризацію – звірку фактично наявних матеріалів з наявними матеріалами в базах ЄРДР або Автоматизованій системі документообігу суду (*Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система*).

Що стосується *підстав* для початку провадження з відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, то *фактичною підставою* є обставини, що свідчать про факт втрати матеріалів кримінального провадження на будь-якій стадії (при цьому слід мати на увазі, що підставою для початку відновлювальної діяльності може бути як повна втрата матеріалів, так і часткова). *Формальною (юридичною, процесуальною) підставою початку* провадження з відновлення втрачених матеріалів є рішення уповноваженого суб'єкта про початок відновлювальної діяльності (постанова прокурора, керівника органу досудового розслідування, а у разі втрати матеріалів під час судового провадження – ухвала суду, яка направляється прокурору для виконання). При цьому, відомості про початок діяльності з відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження на стадії досудового розслідування повинні вноситися до ЄРДР.

Крім того, з метою доступу учасників кримінального провадження, матеріали якого втрачені, до правосуддя на законодавчому рівні необхідно закріпити обов'язок уповноважених суб'єктів відновлювальної діяльності проінформувати учасників кримінального провадження, зокрема, шляхом надсилання копії постанови про початок провадження з відновлення втрачених матеріалів на стадії досудового розслідування стороні захисту, потерпілому, представнику юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження.

Ще одним концептуальним, хоча й дискусійним, є питання стосовно суб'єктів, уповноважених відновлювати втрачені матеріали. З цього приводу Л. Д. Калінкіна зазначає, що процедура відновлення у будь-якому випадку повинна доручатися *іншому*

⁹ У той же час, дискусійним є питання щодо можливості суду ініціювати процедуру відновлення у разі самостійного виявлення втрати матеріалів кримінального провадження. У чинному КПК таке право не передбачене, тоді як аналіз галузевого законодавства свідчить про нормативно закріплену можливість суду розпочати провадження з власної ініціативи (ст. 489 ЦПК, ст. 385 КАСУ).

слідчому, оскільки слідчий, який втратив матеріали, може бути свідком у цьому «відновлювальному» провадженні. У свою чергу В. В. Кальницький та Н. П. Єфремова наводять свої контраргументи. Вони вважають, що факт втрати справи сам по собі не свідчить про особисту заінтересованість слідчого і не є безумовною підставою для його відводу і далі пояснюють: «у багатьох випадках залишення справи в провадженні «колишнього» слідчого найдоцільніше, оскільки він знає його фактичні обставини і джерела доказової інформації. При обмежених строках відновлювального провадження, інформаційних та інших труднощах це відіграє значну роль». На думку науковців, в більшості випадків, дійсно, відновлення втрачених матеріалів логічно доручити тому слідчому, в провадженні якого знаходилися матеріали, оскільки саме він вправі провести усі повторні слідчі (розшукові) дії, які можливі. Однак враховуючи, що на практиці виникають ситуації, пов'язані з втратою матеріалів саме з вини слідчого, логічно, щоб це питання вирішувалося в постанові про початок провадження з відновлення втрачених матеріалів та залежало від низки факторів, одним з яких буде наявність або відсутність винуватості слідчого.

Наступний умовний блок теоретичної моделі відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження стосується процесуальних строків. У зв'язку з цим, у випадках неможливості відновити втрачені матеріали протягом встановленого строку досудового розслідування, цей строк може бути продовжений.

До обов'язкових компонентів теоретичної моделі, необхідно віднести й положення стосовно обчислення строків запобіжних заходів. Зокрема, якщо закінчуються граничні строки тримання під вартою, підозрюваний, обвинувачений підлягають негайному звільненню.

Слід звернути увагу й на питання юрисдикції. Зокрема, заява (клопотання) про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, залежно від того, на якій стадії вони були втрачені, повинна подаватися відповідно або до того органу, який здійснював досудове розслідування, або до суду, який ухвалив вирок. При цьому у разі зміни в умовах воєнного, надзвичайного стану або в районі проведення ООС підслідності/підсудності, заява повинна подаватися з урахуванням таких змін.

При конструюванні майбутньої моделі відновлення втрачених матеріалів доцільно також закріпити положення про те, що

процесуальний порядок діяльності з відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження на стадії досудового розслідування здійснюється за загальними правилами досудового розслідування згідно з КПК.

При встановленні факту втрати матеріалів на стадії досудового розслідування вбачається доцільним такий алгоритм дій слідчого: відновлення зазначених матеріалів необхідно здійснювати за копіями, які збереглися і можуть бути доказами в порядку та на умовах, визначених главою 4 КПК, а також шляхом проведення повторних, а у разі необхідності додаткових слідчих (розшукових) дій. Деякі слідчі (розшукові) дії через їх специфіку провести повторно неможливо. Зокрема, такою слідчою (розшуковою) дією є пред'явлення для впізнання. Вихід із такої ситуації може полягати у проведенні додаткового допиту особи, яка впізнавала. Безперечно, допит не замінить повноцінного пред'явлення для впізнання, проте, якщо неможливо відновити протокол, це буде достатнім підтвердженням. Додатково, за умови наявності такої інформації, можливо допитати й інших осіб, які брали участь у цій слідчій (розшуковій) дії (поняті, статисти, законні представники тощо).

До того ж не слід виключати і такі ситуації, коли, матеріали, хоча і існують, проте з об'єктивних причин не можуть бути в подальшому використані у ході розслідування (наприклад, радіаційно забруднені¹⁰). Негативним прикладом цього є вивезення матеріалів кримінальних справ у перші дні травня 1986 року з Прип'ятського МВВС і Чорнобильського РВВС до місця нової дислокації зазначених органів. Задля уникнення подібних помилок у майбутньому доцільно запровадити у правозастосовну практику обов'язкове фотографування зазначених матеріалів й у подальшому визнавати їх допустимими.

Для відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження необхідно використовувати інформацію з ЄРДР, журналів-реєстрів кримінальних проваджень, журналів вхідної та вихідної кореспонденції підрозділів документального забезпечення, режимних секретних підрозділів, контрольно-наглядових справ кримінальних проваджень (у тому числі їх електронних варіантів) та наглядових проваджень органів прокуратури. Ще одним джерелом для відновлення втраченої доказової інформації може стати

¹⁰ Негативним прикладом можна вважати випадок, коли у перші дні травня 1986 року з Прип'ятського МВВС і Чорнобильського РВВС були вивезені матеріали кримінальних справ до місця нової дислокації зазначених органів.

законодавчо закріплена можливість провести допит як свідків слідчого та прокурора, у провадженні яких знаходилися матеріали, що втрачені. Зауважимо, що аналогічні норми містить кримінальне процесуальне законодавство Республіки Вірменії (п. 4 ч. 2 ст. 86 КПК Республіки Вірменії), Республіки Молдови (ст. 90 КПК Республіки Молдови). Вказане правило міститься й у ст. 120 Модельного кримінального-процесуального кодексу для країн Співдружності незалежних держав.

У контексті зазначеного важливим є питання щодо визначення меж предмета «відновлювального провадження». Так, І. М. Князева вважає, що у випадку втрати матеріалів на стадії досудового розслідування відновленню підлягають *усі матеріали*. У свою чергу, Н. П. Єфремова пропонує визначити критерій доцільності відновлення того чи іншого втраченого документу з позиції їх перешкоджання цілісному сприйняттю проведеного розслідування. Такий підхід підтримує й М. О. Борисенко, який вважає, що в основі визначення обсягу і меж відновлювального провадження має бути оцінка збережених і знову відновлених доказів, а також інших документів з позиції їх достатності.

Окреслені погляди науковців щодо меж відновлювальної діяльності дійсно є доволі дискусійними, проте підхід Н. П. Єфремової та М. О. Борисенка є більш аргументованим, а отже й переконливим. У ході оцінки відтворюваних документів особа, яка здійснює відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, має керуватися своїм внутрішнім переконанням, заснованим на всебічному, повному і об'єктивному дослідженні всіх обставин відновлюваного матеріалу. Це у свою чергу звільнить слідчого від проведення повторних слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій з відтворення процесуальних документів, втрата яких не впливає на хід і результати розслідування, дозволивши тим самим уникнути непотрібних витрат, пов'язаних з їх проведенням.

При конструюванні майбутньої нормативної моделі відновлення втрачених матеріалів концептуальним є розгляд питання щодо співвідношення понять «матеріали кримінального провадження», «кримінальна справа», «матеріали досудового розслідування». Поняття «матеріали кримінального провадження» є однією з фундаментальних категорій кримінального процесу, однак його термінологічному тлумаченню увага у літературі практично не приділялася. Тезисно вказане питання розглядалося лише

В.М. Трофименко та Д. Б. Сергєєвою, однак їх позиції стосовно розглядуваного питання різняться. Так, В. М. Трофименко відмічає, що поняття «матеріали кримінального провадження» застосовується законодавцем як синонім поняття «кримінальна справа» (ст. 317 КПК). Кримінальна ж справа є родовим поняттям, зміст якого включає сукупність матеріалів, що надані у суді сторонами. Саме цим автор пояснює синонімічність понять «матеріали кримінального провадження» та «кримінальна справа», а також їх використання *лише при правовому регулюванні порядку судового провадження*. Що стосується матеріалів, які збираються під час досудового розслідування, то вони не можуть вважатися кримінальною справою, а тому і законодавець, регламентуючи цю стадію кримінального провадження, використовує поняття «матеріали досудового розслідування». У свою чергу, Д. Б. Сергєєва наголошує, що матеріалами кримінального провадження слід визнавати всі, без винятку, документи та інші матеріали, що стосуються *досудового розслідування кримінального правопорушення*.

Ознайомлення з вищенаведеними позиціями вчених та аналіз норм КПК дозволяє зробити висновок, що законодавець у більшості випадків диференціює назву документів залежно від стадії на відповідно «матеріали досудового розслідування» (наприклад, ч. 3 ст. 39, п. 14 ч. 3 ст. 42, п. 2 ч. 4 ст. 64-¹ тощо) та «матеріали кримінального провадження» (судова справа) (п. 5 ч. 2 ст. 72-¹, ст. 317 КПК тощо). У той же час у п. 10 ч. 1 ст. 3 КПК «кримінальне провадження» визначається законодавцем як *досудове розслідування та судове провадження*, а також процесуальні дії у зв'язку з вчиненням діяння, передбаченого законом України про кримінальну відповідальність. До того ж у деяких статтях під поняттям «матеріали кримінального провадження» законодавець розуміє як матеріали кримінального провадження на стадії судового розгляду («кримінальна справа»), так і матеріали досудового розслідування (наприклад у п.11 ст. 56, п. 1 ч. 3 ст. 69, п. 7 ч. 9 ст. 100 КПК тощо). З огляду на це можна обґрунтовано припустити, що поняття «матеріали кримінального провадження» є ширшим за поняття «кримінальна справа», та включає у себе як матеріали досудового розслідування, так і матеріали на стадії судового розгляду (кримінальна справа). При такому підході у разі розширення меж відновлювального провадження назву розділу VIII КПК змінювати не потрібно.

У свою чергу, спілкування з практичними співробітниками слідчих підрозділів поліції ГУНП Донецької та Луганської областей дозволяє констатувати, що вони зіштовхуються з проблемами пов'язаними з відновленням порушених прав учасників кримінальних проваджень, а також відшкодування завданих збитків (шкоди), притягнення до кримінальної відповідальності осіб що вчинили кримінальні правопорушення, які залишилися та тимчасово окупованій території Луганської області, серед яких слід виділити наступні.

1. Починаючи з тимчасової окупації частини території (період 2014-2021) до органів поліції звертаються особи, які мають статус підозрюваного або до органів поліції надходять звернення цих осіб адресовані до органів прокуратури, інших правоохоронних органів та влади держави, в кримінальних провадженнях, які залишилися на окупованій території та досудове розслідування в яких зупинене на підставі п. 2 ч. 1 ст. 280 КПК України у зв'язку з оголошенням розшуку підозрюваного, з метою припинення їх розшуку.

Проблема полягає в тому, що фактично матеріали вказаних кримінальних проваджень залишилися на окупованій території Луганської області та згідно відомостей, які містяться в Єдиному реєстрі досудових розслідувань, органом досудового розслідування продовжує бути визначеним слідчий підрозділ системи органів внутрішніх справ України, а саме міліції.

У зв'язку з чим, згідно норм чинного КПК України та Закону України «Про Національну поліцію» від 02 липня 2015 року, слідчі, які натепер проходять службу на відповідних посадах в поліції, позбавлені права здійснювати досудове розслідування у кримінальних провадженнях, які залишилися на тимчасово окупованій території та проводити будь-які слідчі й процесуальні дії в них, у зв'язку з відсутністю законних підстав.

Так, відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України досудове розслідування – стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Згідно з положеннями ч. 1 ст. 218 КПК України – досудове розслідування здійснюється слідчим того органу досудового розслідування, під юрисдикцією якого знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення.

Однак, чинний КПК України передбачає можливість визначення підслідності досудового розслідування за іншим органом досудового розслідування, згідно статей 216 та 218 КПК України.

Частинами 2 та 3 передбачено, якщо слідчому із заяви, повідомлення або інших джерел стало відомо про обставини, які можуть свідчити про кримінальне правопорушення, розслідування якого не віднесене до його компетенції, він проводить розслідування доти, доки прокурор не визначить іншу підслідність. Якщо місце вчинення кримінального правопорушення невідоме або його вчинено за межами України, місце проведення досудового розслідування визначає відповідний прокурор з урахуванням місця виявлення ознак кримінального правопорушення, місця перебування підозрюваного чи більшості свідків, місця закінчення кримінального правопорушення або настання його наслідків тощо.

У зв'язку з чим, виключне право визначення підслідності та визначення місця проведення розслідування на стадії досудового розслідування належить лише до компетенції прокурора.

Крім того, ч. 5 ст. 36 КПК України передбачено ще одну підставу визначення місця проведення розслідування на стадії досудового розслідування іншому органу досудового розслідування. Так, Генеральний прокурор, керівник обласної прокуратури, їх перші заступники та заступники своєю вмотивованою постановою мають право доручити здійснення досудового розслідування будь-якого кримінального правопорушення іншому органу досудового розслідування, у тому числі слідчому підрозділу вищого рівня в межах одного органу, у разі неефективного досудового розслідування.

На теперішній час кримінальні провадження, які залишилися на тимчасово окупованій території, рахуються за слідчими підрозділами ОВС України, які розташовані на непідконтрольній органам державної влади України частині Луганської області.

На підставі викладеного, на теперішній час вказане питання щодо визначення місця проведення розслідування на стадії досудового розслідування іншому органу досудового розслідування у наведеній вище ситуації, тобто за тим, який знаходиться на

території підконтрольній органам державної влади України території, потребує точного законодавчого врегулювання.

2. У разі законодавчого регулювання визначення місця проведення розслідування на стадії досудового розслідування іншому органу досудового розслідування у кримінальних провадженнях, які залишилися на тимчасово окупованій території, відновлення досудового розслідування та припинення розшуку підозрюваного у зв'язку з встановленням його місцезнаходження, виникає питання про подальше притягнення цього підозрюваного до кримінальної відповідальності та закінчення у вигляді звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Проблема полягає в тому, що в органу досудового розслідування будуть відсутні фактичні (первинні) матеріали кримінального провадження, які стали підставою для повідомлення особі про підозру у вчиненні кримінального правопорушення. Оскільки, вказані матеріали містять протоколи слідчих та процесуальних дій, а також відомості про проведення НСРД, які вказують на вчинення кримінального правопорушення певною особою, а саме підозрюваним, який звернувся про припинення розшуку, а також матеріали, які характеризують особу підозрюваного та інші важливі для кримінального провадження відомості.

Первинні матеріали кримінального провадження вкрай важливі для притягнення особи до кримінальної відповідальності, оскільки, чинний КПК України встановлює обов'язкові обставини, які підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, передбачені ст. 91 КПК України, серед яких значну роль відіграють встановлення події кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення) та винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення. Вказані обставини законодавчо врегульовані для потреб мирного часу та виявилися неефективними для досягнення завдань кримінального провадження в надзвичайних умовах, тобто під час проведення АТО/ООС та тимчасової окупації частини території, оскільки доступ до цих проваджень натепер не можливий.

Однак, натепер, з метою повторного збирання доказів винуватості особи у вчинення кримінального правопорушення та встановлення обставин, передбачених ст. 91 КПК України, в умовах сьогодення в яких опинилася Луганська та Донецька області, виникнуть труднощі з доступом до свідків та інших учасників кримінального провадження, які мешкають на окупованій території, значною тривалістю поїздок через лінію зіткнення, нездатністю забезпечити повідомлення у встановлений чинним КПК України порядку сторін або свідків, цілковитою нездатністю отримати доступ до місць скоєння кримінальних правопорушень розташованих на окупованій території та повною відсутністю можливості спілкування з іншими особами з окупованої території.

У зв'язку з чим, згідно норм чинного КПК України, які розроблені для потреб мирного часу, підозрювані особи, які переховувалися від органів досудового розслідування до тимчасової окупації частини території Донецької та Луганської областей, уникнуть кримінальної відповідальності за скоєні кримінальні правопорушення та не понесуть за це покарання. Оскільки законодавчо не розроблений механізм відновлення кримінальних проваджень на стадії досудового розслідування.

3. Підозрювані особи, які звертаються до органів державної влади України для припинення розшуку, мешкають на тимчасово окупованій території та відмовляються приїздити на підконтрольну Українській владі територію, на кажучи про подальшого притягнення до кримінальної відповідальності.

Проблема полягає в тому, що навіть при законодавчому вирішенні питань, які виникають щодо визначення органу досудового розслідування, який буде проводити досудове розслідування у кримінальних провадженнях залишених на тимчасово окупованій території та розроблення механізму відновлення кримінальних проваджень на стадії досудового розслідування, підозрювані особи відмовляються приїздити з окупованої території для їх притягнення до кримінальної відповідальності.

У повній мірі не можливо вирішити цю проблему навіть попри змін в КПК України від 2012 року, якими доповнено Кодекс главою 24¹ «Особливості спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень». Оскільки зміни в КПК України, з метою вирішення розглядаємої проблеми щодо кримінальних

проваджень, які залишилися на тимчасово окупованій території, повинні бути системними та охоплювати і інші пов'язані інститути кримінального процесуального права.

4. Попри законодавчого врегулювання всіх вищенаведених питань, пов'язаних з кримінальними провадженнями, які залишилися на тимчасово окупованій території, існує інше важливе питання.

Так, ст. 49 КК України передбачено, що особа звільняється від кримінальної відповідальності, якщо з дня вчинення нею кримінального правопорушення і до дня набрання вироком законної сили минули визначені в цій статті строки:

1) два роки - у разі вчинення кримінального проступку, за який передбачене покарання менш суворе, ніж обмеження волі;

2) три роки - у разі вчинення кримінального проступку, за який передбачено покарання у виді обмеження волі, чи у разі вчинення нетяжкого злочину, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк не більше двох років;

3) п'ять років - у разі вчинення нетяжкого злочину, крім випадку, передбаченого у пункті 2 цієї частини;

4) десять років - у разі вчинення тяжкого злочину;

5) п'ятнадцять років - у разі вчинення особливо тяжкого злочину.

Згідно п. 3¹ ч. 1 ст. 284 КПК України, кримінальне провадження закривається в разі, якщо не встановлено особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, у разі закінчення строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, крім випадків вчинення особливо тяжкого злочину проти життя чи здоров'я особи або злочину, за який згідно із законом може бути призначено покарання у виді довічного позбавлення волі.

З урахуванням вказаної норми, у разі законодавчого врегулювання питань, пов'язаних з кримінальними провадженнями, які залишилися на тимчасово окупованій території, у більшості цих проваджень буде прийнято рішення про їх закриття та уникнення від кримінальної відповідальності осіб, які вчинили кримінальні правопорушення.

5. Аналогічні проблемні питання виникають і у кримінальних провадженнях, в яких предметом кримінального правопорушення є транспортні засоби.

Так, внаслідок тимчасової окупації частини території Луганської та Донецької областей, упродовж 2014 року до Єдиного реєстру

досудових розслідувань органами досудового розслідування ОВС України, які розташовані на тимчасово окупованій території Луганської області, були внесені відомості щодо вчинення великої кількості кримінальних правопорушень, передбачених ст. 289 КК України. Крім того, з початку окупації частини області, в слідчих підрозділах ОВС вже були наявні кримінальні провадження, які були розпочаті до 2014 року за фактами вчинення кримінальних правопорушень, передбачених ст. 289 КК України.

В подальшому, в рамках цих кримінальних проваджень оголошувався розшук викрадених транспортних засобів з внесенням відомостей про розшук цих т/з до відповідних баз даних МВС та НПУ.

В період проведення АТО/ООС на території держави значна кількість викрадених транспортних засобів, які були предметом вчинення кримінальних правопорушень в рамках кримінальних проваджень, які залишилися на тимчасово окупованій території, була встановлена.

Однак, з урахуванням обставин викладених у вищевикладених пунктах 1 та 2, припинення на законних підставах розшуку транспортного засобу в кримінальних провадженнях, які залишилися на тимчасово окупованій території, не можливе. Водночас, неможливість припинення розшуку транспортних засобів обмежує права та свободи осіб, які на законних підставах користуються ними, оскільки, відомості про їх розшук продовжують міститися в відповідних базах даних МВС та НПУ. Вказане призводить до того, що особи, які використовують ці транспортні засоби на законних підстав, підлягають постійним перевіркам з боку поліції та сервісних центрів МВС.

Внесення відомостей до баз даних МВС та НПУ щодо припинення розшуку транспортних засобів можливе лише за інформацією ініціатору розшуку, тобто органу досудового розслідування, який розташований на тимчасово окупованій території, або за рішенням органу досудового розслідування, яким натепер фактично здійснюється досудове розслідування, що ускладнено внаслідок відсутності законних підстав, викладених у пунктах 1 та 2.

6. Особливої уваги потребує проблема з кримінальними провадженнями, які залишилися на тимчасово окупованій території та в яких предметом кримінального правопорушення є транспортні

засоби. Так, при виявленні транспортного засобу на території підконтрольній органам державної влади України, який перебуває у розшуку у кримінальному провадженні, яке залишилося на тимчасово окупованій території та наявності у базах даних МВС та НПУ відомостей про його розшук, та встановленні того факту, що у особи відсутні законні підстави користуватися цим т/з, у зв'язку з чим цей т/з підлягає вилученню та КПК України зобов'язує слідчого після такого вилучення звернутися до слідчого судді з клопотанням про накладення арешту на т/з, оскільки він є предметом вчинення кримінального правопорушення.

Однак, з урахуванням викладеного в пунктах 1 та 2, вилучення цього транспортного засобу на законних підставах є не можливим, та окрім цього, для внесення відомостей до ЄРДР та відкриття нового кримінального провадження за фактом виявлення цього т/з також відсутні законні підстави.

Водночас, у зв'язку з відсутністю на законодавчому рівні урегулювання питань відновлення порушених прав учасників кримінальних проваджень, які залишилися на тимчасово окупованій території, починаючи з 2014 року розпорядчими документами, наприклад, Луганської обласної прокуратури (прокуратури Луганської області) та ГУНП в Луганській області (ГУМВС України в Луганській області), в межах компетенції, визначалися та регулювалися певні напрямки службової діяльності пов'язаної з проведенням досудового розслідування кримінальних правопорушень, вчинених на тимчасово окупованій території області, у тому числі щодо кримінальних правопорушень, вчинених в умовах збройного конфлікту. Так, цими розпорядчими документами було врегульовано питання щодо внесення відомостей до ЄРДР про вчинення кримінальних правопорушень на тимчасово окупованій території та проведення подальшого досудового розслідування цих правопорушень закріпленими територіальними підрозділами поліції ГУНП в Луганській області.

Сам факт законодавчого врегулювання даного питання в новому КПК України, безумовно, заслуговує на позитивне ставлення. Проте в чинному КПК України присвячено лише вісім статей відновленню матеріалів кримінального провадження, яке завершилося тільки ухваленням вироку суду, що є недоліком у вирішенні окремих питань, пов'язаних з таким відновленням, перед усім на території Донецькій та Луганській областей.

Ураховуючи, що значна кількість кримінальних проваджень залишилася на тимчасово окупованій території згадуваних областей, в яких триває досудове розслідування або прийнято рішення про його зупинення, сучасні реалії вимагають розроблення норм, які б передбачали можливість відновлення матеріалів кримінального провадження до ухвалення вироку суду, тобто на інших етапах провадження.

Зокрема, доцільно розширити розділ VII «Відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження» КПК України, чи передбачити в Кодексі окремий розділ щодо особливостей досудового розслідування та судового провадження у справах, в яких матеріали провадження недоступні або знищені на тимчасово окупованих територіях; чи потрібно прописувати можливість зупинення розгляду кримінального провадження на той час, поки не вдасться відновити матеріали справи тощо.

Аналізом законопроектів, які містяться на офіційному веб-сайті Верховної Ради України за посиланнями: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=56850 та http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=61239, із часу тимчасової окупації Автономної Республіки Крим та м. Севастополь, а також від початку проведення АТО/ООС в окремих районах Донецької та Луганської областей, у Верховній Раді України було зареєстровано декілька законопроектів, мета яких – законодавче врегулювання процесуального порядку відновлення матеріалів втрачених кримінальних проваджень, які були підсудні судам на зазначених територіях.

Зокрема, йдеться про Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав людини у кримінальному судочинстві № 2930 та Проект Закону про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав та свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» щодо механізму відновлення втрачених матеріалів справи № 3343 від 19.10.2015, а також № 3343/П від 27.02.2017.

Так, законопроект № 3343 передбачає, що в разі неможливості передачі матеріалів справ відповідно до встановленої згідно із Законом України «Про забезпечення прав та свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» підсудності, зумовленої неспроможністю витребування судом матеріалів справи, яка знаходиться на тимчасово окупованій

території, чи відмови окупаційної влади видати матеріали справи вчинення необхідних процесуальних дій здійснюється за документами і матеріалами, поданими учасниками судового процесу. Крім того, передбачається, що відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження здійснюється за їх копіями, які збереглися і можуть бути доказами в порядку та на умовах, визначених главою 4 КПК, а в разі неможливості отримати копії матеріалів досудового розслідування – шляхом проведення прокуратурою або за її дорученням іншим органом досудового розслідування додаткових слідчих (розшукових) дій.

Згідно з ч. 2 ст. 527 КПК України до заяви про відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження додаються документи або їх копії, навіть якщо вони не посвідчені в установленому порядку, що збереглися у заявника. Однак, згідно висновку Головного науково-експертного управління, за результатами розгляду в першому читанні вказаний законопроект повернуто суб'єкту права законодавчої ініціативи на доопрацювання. Водночас, згідно висновку Голови Комітету Верховної Ради України з питань правової політики та правосуддя проект Закону про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав та свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» щодо механізму відновлення втрачених матеріалів справи (реєстр. № 3343 від 19 жовтня 2015 року), не суперечить положенням Конституції України.

Разом з тим, під час засідання Комітету Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин щодо розгляду вказаного законопроекту, враховуючи висновки Генеральної прокуратури України (з 2020 року – Офіс Генерального прокурора), Кабінету Міністрів України, Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ та Апеляційного суду м. Києва до зазначеного законопроекту було висловлено низку суттєвих зауважень.

Зокрема, наголошувалось, що проект Закону містить велику кількість недоліків і неузгодженостей із чинним законодавством, а окремі його положення взагалі створюють передумови для певних зловживань. За наслідками обговорення Комітет прийняв рішення рекомендувати Верховній Раді України відхилити проект Закону України про внесення змін до Закону України «Про забезпечення прав та свобод громадян та правовий режим на тимчасово

окупованій території України» щодо механізму відновлення втрачених матеріалів справи (реєстр. № 3343 від 19.10.2015 р.).

Заслуговує на увагу і такий спосіб отримання матеріалів кримінального провадження з непідконтрольних українській владі територій, запропонований у рішенні Європейського суду з прав людини у справі «Хлебик проти України»¹¹, як вимагання такої допомоги з боку Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Оскільки українська влада не співпрацює з окупаційною владою, не може відправляти офіційні запити стосовно передачі матеріалів кримінальних проваджень на підконтрольну територію, бо не визнає її як владу, то в цьому може допомогти Омбудсман та його представники, які відвідують місця поблизу проведення ООС в Луганській та Донецькій областях задля моніторингу дотримання прав і свобод людини. Зазначений спосіб можливо віднести до неформальних практик у кримінальному процесі, оскільки він не передбачений ні в КПК України, ні в Законі України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», ні в жодному положенні чи інструкції, проте такі прецеденти в Україні відомі. У разі недостатності наданих суду учасником судового процесу матеріалів для точного відновлення втраченого кримінального провадження останній має право звернутися до Омбудсмана по допомогу стосовно передачі матеріалів кримінального провадження (справи), яке збереглося на територіях Луганської або Донецької областей, непідконтрольних Уряду України¹².

Звернення учасників судового процесу до Уповноваженого щодо передачі матеріалів кримінального провадження з непідконтрольних українській владі територій не є єдиним механізмом вирішення цієї проблеми. Також за допомогою в передачі матеріалів кримінального провадження можливо звернутися до Міжнародного комітету Червоного Хреста, який здійснює свою діяльність як на підконтрольній, так і на непідконтрольній Уряду території у сприянні в передачі матеріалів справи. Українським органам влади слід співпрацювати з

¹¹ Див.: <https://rm.coe.int/case-of-khlebit-v-ukraine-1-ukr-ed/1680738311>

¹² Важливим досягненням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з питання поновлення прав осіб, про яких мова йшла вище, є передача 29 грудня 2015 року 173 кримінальних проваджень (справ) з непідконтрольної Уряду України території Донецької області до судів, розміщених на контрольованій Урядом України території.

виконавчими установами Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), зокрема з Бюро з демократичних інститутів та прав людини ОБСЄ для сприяння вирішенню цих питань.

На теперішній час доцільно спільно з науковцями, представниками правоохоронних органів держави, судами із залученням міжнародних організацій та представників інших держав, в яких також відбувалися процеси пов'язані з тимчасовою окупацією частин території, використовуючи досвід цих держав при вирішенні аналогічних проблем, доопрацювати вказані законопроекти та усунути недоліки, які були зазначені відповідними Комітетами Верховної Ради України та іншими уповноваженими особами, та подати нові законопроекти.

3. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВІДНОВЛЕННЯ ВТРАЧЕНИХ У РАЙОНІ ТИМЧАСОВОЇ ОКУПАЦІЇ МАТЕРІАЛІВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ¹³

Україна є конструктивним суб'єктом міжнародних відносин, цілеспрямовано бере участь у формуванні багатополярного світу, керуючись принципами міжнародного права, а також взаємної поваги, рівноправності і справедливості. Використання позитивного законодавчого та правозастосовчого досвіду зарубіжних країн сприяє якісній та інтенсивній імплементації за допомогою трансформації і інкорпорації міжнародно-правових інститутів в систему побудови національного права. Використання міжнародного досвіду в кримінальному процесі дозволяє знайти шляхи вирішення ряду питань, в тому числі пов'язаних з відновленням втрачених матеріалів кримінального провадження, що на даний час є дуже актуальними для нашої країни. Для з'ясування особливостей правового закріплення інституту відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження видається раціональним розглянути законодавство зарубіжних країн романо-германської правової системи.

Одним з представників континентальної системи права є Франція, кримінально-процесуальне законодавство якої закріплює ряд процесуальних дій, виконуваних в разі втрати процесуальних документів на судових стадіях. Так, суд, в провадженні якого перебуває кримінальна справа, наділений повноваженнями щодо відновлення втрачених процесуальних документів. До числа відновлюваних документів відносяться непередані до виконання оригінали вироків, постанов по справах про злочини, проступки або порушеннях, а також процесуальні документи, що знаходяться у провадженні, і їх копії, які були знищені, викрадені або загублені. При відновленні втрачених вироків та інших постанов використовуються їх копії, які збереглися, засвідчені в установленому порядку (ст. 649). У кримінально процесуальному законодавстві України є аналогічний механізм відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження за збереженими копіями. Відповідно до ч. 1 ст. 530 КПК України «під час судового

¹³ Підрозділ підготовлено за матеріалами роботи: Омельчук Л.В., Ковальчук М.О. Міжнародний досвід відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. *Соціологія права*. 2018. №3-4. С.69-74.

розгляду суд використовує ту частину матеріалів кримінального провадження, що збереглася, документи, видані фізичним чи юридичним особам до втрати матеріалів кримінального провадження, копії цих документів, інші довідки, папери, відомості, які стосуються цього провадження». Відповідно до кримінально процесуального законодавством Франції особливий інтерес становить закріплення механізму відновлення втрачених документів, які відновити неможливо. Так, законодавець визначив, що в випадку неможливості відновлення рішень суду, судове слідство відновлюється з тієї стадії процесу, коли були втрачені документи. Справа відбувається точно так само як і в інших випадках, якщо не збереглася засвідчена або автентична копія судового рішення (ст. 651). В українському кримінальному процесуальному законодавстві, на жаль, порядок діяльності суб'єктів при неможливості відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження не визначений. Тому логічним є звернути увагу на досвід французького законодавця у вирішенні питання вдосконалення українського інституту відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. У кримінально-процесуальному законодавстві Республіки Польща закріплено окрему главу, де визначено сім статей, які регулюють порядок відновлення втрачених або знищених матеріалів кримінальної справи. Відмінною особливістю польського законодавства від українського є закріплення в КПК конкретних суб'єктів, що відповідають за відновлення втрачених матеріалів кримінальних справ. Так, в разі втрати матеріалів кримінальної справи в ході попереднього розслідування, їх відновлення організовує прокурор, в судових стадіях - суд, який розглядає кримінальну справу (ст. 160). Має специфіку і сам порядок відновлення втрачених матеріалів в залежності від того на якій стадії перебуває справа. Так, у кримінальній справі, провадження у якій було закінчено в установленому законом порядку і рішення компетентного органу вступило в законну силу, підлягає відновленню лише та частина матеріалів, яка необхідна для виконання прийнятого рішення, відновлення провадження, а також для проведення провадження в касаційному порядку або здійснення законних інтересів сторін (Ст. 161). У своїй постанові про відновлення матеріалів кримінальної справи компетентний орган встановлює необхідний обсяг матеріалів, що підлягають відновленню, або підтверджує факт про

неможливість відновити втрачені матеріали справи. Дане рішення може бути оскаржене зацікавленими сторонами (ст. 165). Якщо справа законно незавершеної справи не може бути реконструйована або частково відтворена, процедурні заходи повинні бути повторені в обсязі, необхідному для продовження провадження. (ст. 166) [3]. Таким чином, можна зробити висновок про те, що кримінальні справи, що знаходяться у провадженні компетентного органу, підлягають обов'язковому відновленню до прийняття по ньому законного рішення. Відповідно до українського законодавства, а саме ч. 1 ст. 524 КПК «відновленню підлягають втрачені матеріали в тому кримінальному провадженні, яке завершилося ухваленням вироку суду». Виходячи з цього можна зробити висновок, що законодавець не дає можливості відновити втрачені матеріали, якщо провадження ще не завершилося. У Кримінально процесуальному кодексі Молдови процедурі відновлення кримінальних справ присвячена окрема восьма глава, що складається з п'яти статей. Відмінною особливістю молдавського законодавства є поділ процедури відновлення кримінальних справ. Так, законодавець розрізняє відновлення в звичайному і спеціальному порядку. Відмінність даних процедур обумовлюється прийнятими процесуальними рішеннями про відновлення кримінальної справи і механізмом збирання доказів. В ході відновлення втрачених кримінальних справ або його окремих документів в звичайному порядку орган кримінального переслідування або голова судової інстанції, в провадженні якого знаходиться справа, складає протокол, в якому встановлюються факт і обставини зникнення, і вказуються на прийняті по їх виявленню заходи. На підставі протоколу про встановлення зникнення кримінальної справи або документів здійснюється заміна або відновлення зниклої справи або документа (ст. 526). Заміна зниклого документа здійснюється при наявності офіційної копії цього документа. Орган кримінального переслідування або судова інстанція приймає необхідні заходи для отримання відповідної копії. При цьому отримана копія офіційно замінює оригінал втраченого документа (Ст. 529). У разі неможливості заміни або відновлення втрачених документів зі справи в звичайному порядку, прокурор своєю постановою або судова інстанція своєю ухвалою приймають рішення про заміну або відновлення втрачених кримінальних справ або документів з нього (ч. 1 ст. 527). Рішення про відновлення може бути оскаржене в

касаційному порядку. Після прийняття даного рішення законодавець наділяє відповідних уповноважених осіб використовувати будь-які засоби доказування з метою відновлення кримінальної справи (ч. 2 ст. 530). Необхідно відзначити, що за законодавством Молдови відновлення втрачених кримінальних справ обмежується відтворенням документів, які містяться в ньому раніше і результат відновлювальної діяльності встановлюється постановою прокурора або ухвалою судової інстанції з викликом зацікавлених сторін (ч.ч. 1 та 4 ст. 530). Позитивною особливістю інституту відновлення кримінальних справ за законодавством Молдови, на наш погляд, є визначення суб'єктів відновлювальної діяльності і відмежування їх функцій. Так, в ході втрати кримінальної справи на стадії попереднього розслідування, його відновленням займається орган кримінального переслідування під контролем прокурора. У судових стадіях відновлення втрачених кримінальних справ здійснюється судом, в розгляді якого перебувала справа. При цьому, якщо для відновлення кримінальної справи необхідно використовувати засоби доказування, які судова інстанція не може отримати, вона має право вимагати від прокурора здійснення необхідних заходів для відновлення справи. Даний механізм застосуємо до кримінальних справ, які знаходяться в провадженні. Разом з тим молдавський законодавець не випустив з уваги кримінальні справи, які завершилися ухваленням вироку суду, визначивши суб'єктом відновлюваної діяльності в разі їх втрати той орган, в архіві якого зберігалася кримінальна справа. Відсутність подібної норми у вітчизняному КПК створює певні проблеми з відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, що знаходяться на архівному збереженні. Так, як показує статистика, більша частина кримінальних проваджень зникає саме з архівів, тому було б доречно врегулювати це питання на законодавчому рівні і покласти обов'язок відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження, яке уже було передано в архів, на орган, в підпорядкуванні якого знаходиться архів. За кримінально процесуальним законом Латвійської Республіки відновлення втраченого кримінальної справи проводиться за постановою прокурора або суду, яке в необхідному випадку направляється для виконання в установи досудового розслідування. Матеріали кримінальної справи відновлюються за збереженими копіями відповідних документів, а також шляхом проведення необхідних повторних процесуальних дій

(ч. 2 ст. 383). Інших роз'яснень по механізму відновлення втрачених кримінальних справ в кримінально-процесуальному законі Латвійської Республіки не міститься. У кримінально-процесуальному кодексі Естонської Республіки механізм відновлення втрачених кримінальних справ не закріплений. Однак визначена процедура відновлення втраченого процесуального чи іншого документа, що має важливе значення для подальшого вирішення кримінальної справи. Так, в разі неможливості відновлення втраченого документа використовується його копія. При цьому копія повинна бути завірена в судовому або нотаріальному порядку, внаслідок чого вона набуває статусу оригіналу і може бути використана для подальшого розгляду кримінальної справи (ч. 1 ст. 160). Якщо заміна процесуального документа засвідченою копією неможлива, документ відновлюється по чернеткам, якщо такі є. При цьому відновлений процесуальний документ по чернетці буде вважатися дійсним тільки в тому випадку, якщо особа, яка здійснює провадження у кримінальній справі, що спочатку склала процесуальний документ, своїм підписом підтвердить відповідність відновленого документа оригіналу (ч. 2 ст. 160). Який сенс законодавець вкладає в поняття чернетки не визначено, і КПК Естонії не містить необхідного роз'яснення. Разом з тим механізм підтвердження відповідності документа оригіналу посадовою особою, яка його склала, може бути застосований і в українському законодавстві при використанні копій процесуальних рішень, збережених на електронних носіях. Інститут відновлення кримінальних справ в Російській Федерації суттєво не відрізняється від вітчизняного, беручи до уваги, що в Росії він був введений в 2003 року, а в Україні в 2012 році. Відповідно ч. 1 ст. 158.1 КПК Російської Федерації після прийняття рішення про відновлення кримінальної справи, втраченого в ході судового провадження, суд направляє його для виконання керівнику слідчого органу або начальнику органу дізнання. Також в російському кримінально процесуальному законодавстві як суб'єкт відновного виробництва відсутній прокурор. Відновлення кримінальної справи проводиться за збереженими копіями матеріалів кримінальної справи, які можуть бути визнані доказами і шляхом проведення процесуальних дій. Якщо за втраченим кримінальній справі закінчився граничний термін утримання під вартою, то обвинувачений підлягає негайному звільненню ч. 4 ст.158.1 [8]. Враховуючи зарубіжний досвід

доцільно ввести у КПК України статтю, яка б визначала суб'єктів, які будуть відповідальні за відновлення втрачених матеріалів і відмежувати їхні функції.

У сучасній юридичній літературі все частіше висловлюється думка про необхідність переходу до повного електронного досудового розслідування. З огляду на це важливо зауважити, що сучасним лідером у використанні технологій безпаперового документообігу у кримінальному судочинстві є Фінляндія. Поступово електронний документообіг запроваджується й в інших країнах. Наприклад, 21.11.2016 р. у Республіці Азербайджан запусканий модуль «Електронне кримінальне провадження»; позитивний досвід впровадження електронної системи управління кримінальним провадженням існує і у Чеській Республіці («E-Case Management System»). На думку науковців, впровадження механізмів електронного документообігу та ведення електронних архівів у разі втрати матеріалів кримінального провадження дозволить мати можливість практично повного відтворення матеріалів, що, у свою чергу, сприятиме забезпеченню реалізації права на судовий захист та покращення доступу до правосуддя.

4. ТЕХНОЛОГІЯ ВІДНОВЛЕННЯ (РЕКОНСТРУКЦІЇ) МАТЕРІАЛІВ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕНЬ, ВТРАЧЕНИХ У РАЙОНІ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ

В основі визначення обсягу і меж відновлювального провадження має бути оцінка збережених і знову відновлених доказів, а також інших документів з позиції їх достатності.

Орієнтовний перелік дій

1. Документально підтвердити факт втрати чи знищення матеріалів кримінального провадження шляхом долучення до матеріалів:

- а) актів інвентаризації;
- б) висновків службових розслідувань;
- в) пояснень, рапортів, доповідних записок та ін.

2. З ЄРДР отримати вихідні дані щодо:

- а) заявника;
- б) обставин кримінального правопорушення;
- в) слідчого, прокурора, оперативного підрозділу;
- г) підозрюваної особи;
- д) інформацію про рух кримінального провадження;
- є) прикріплені електронні документи та інші відомості.

3. Витребувати інформацію з інтегрованих баз даних УІАП ГУНП, за допомогою яких фіксується рух кримінальних проваджень (справ) та відомості щодо прийнятих по ним процесуальних рішень.

4. Направити запити до прокуратур та слідчих підрозділів вищого рівня щодо наявності в них наглядових проваджень за втраченими кримінальними провадженнями.

5. Використати інформацію з журналів-реєстрів кримінальних проваджень, журналів вхідної та вихідної кореспонденції підрозділів документального забезпечення, режимних секретних підрозділів, контрольно-наглядових справ кримінальних проваджень (у тому числі їх електронних варіантів) та наглядових проваджень органів прокуратури.

6. Направити запити до Державної судової адміністрації України з метою встановлення фактів винесення судових рішень за

втраченими кримінальними провадженнями. Паралельно здійснити такий пошук за Єдиним державним реєстром судових рішень.

7. Направити запити до експертних установ з метою встановлення фактів призначення судових експертиз та витребування копій відповідних висновків.

8. Після встановлення кола осіб, які забезпечували досудове розслідування у втрачених кримінальних провадженнях (слідчий; процесуальний керівник; особи, що забезпечували оперативний супровід; слідчі судді; експерти) провести їх допит в якості свідків щодо відомих їм обставин.

9. Здійснити тимчасовий доступ до речей і документів у слідчих, прокурорів, слідчих суддів та експертів стосовно наявних у них матеріалів (електронних файлів) кримінального провадження.

10. Вжити заходів щодо встановлення місця знаходження заявників, потерпілих, свідків, підозрюваних та повторно допитати їх.

11. Витребувати інформацію про деталізацію телефонних з'єднань в операторів мобільного зв'язку стосовно потерпілих, свідків та підозрюваних.

12. У разі перебування потерпілих, свідків, підозрюваних на тимчасово окупованих територіях та неможливості їх участі у допитах, а також з метою отримання в установленому законом порядку належної доказової бази - ініціювати проведення відносно останніх НСРД, передбачених ст. 263 «Зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж» та ст. 264 «Зняття інформації з електронних інформаційних систем» КПК України.

13. З огляду на неможливість повторного проведення пред'явлення для впізнання можна рекомендувати провести додатковий допит особи, яка впізнавала. Безперечно, допит не замінить повноцінного пред'явлення для впізнання, проте, якщо неможливо відновити протокол, це буде достатнім підтвердженням. Додатково, за умови наявності такої інформації, можливо допитати й інших осіб, які брали участь у цій слідчій (розшуковій) дії (поняті, статисти, законні представники тощо).

14. При наявності відео-, аудіоматеріалів (у першу чергу із показаннями свідків, потерпілих) призначити судові експертизи:

а) відео-, звукозапису¹⁴- з метою технічного дослідження матеріалів та засобів відео-, звукозапису; дослідження диктора за фізичними параметрами усного мовлення, акустичних сигналів та середовищ; лінгвістичного дослідження усного мовлення;

б) судово-психологічну експертизу комунікативної діяльності особи, зафіксованої у відео-звукозапису¹⁵ та ін.

15. Розглянути можливість та доцільність:

а) отримання показань з чужих слів (ст.97 КПК);

б) допиту свідка, потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні (ст.225 КПК).

16. З метою отримання іншої доказової (криміналістично-значущої) інформації організувати:

а) моніторинг інтернет-медіа простору;

б) взаємодію зі ЗМІ та використати можливості офіційних інтернет-порталів органів поліції задля відповідного інформування населення.

17. З огляду на слідчу ситуацію, що склалася, провести комплекс інших дій, спрямованих на збирання і документування всієї необхідної інформації про вчинений злочин.

18. В якості неформальної практики (за аналогію рішення Європейського суду з прав людини у справі «Хлебик проти України») звернутися до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини з метою сприяння отриманні матеріалів кримінального провадження з невідконтрольних українській владі територій. Також за допомогою в передачі матеріалів кримінального провадження можливо звернутися до Міжнародного комітету Червоного Хреста, який здійснює свою діяльність як на відконтрольній, так і на невідконтрольній Уряду території у сприянні в передачі матеріалів справи. Українським органам влади слід співпрацювати з виконавчими установами Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ), зокрема з Бюро з демократичних інститутів та прав людини ОБСЄ для сприяння вирішенню цих питань.

¹⁴Див.:

<https://dndekc.mvs.gov.ua/%d0%b5%d0%ba%d1%81%d0%bf%d0%b5%d1%80%d1%82%d0%b8%d0%b7%d0%b0-%d0%b2%d1%96%d0%b4%d0%b5%d0%be-%d0%b7%d0%b2%d1%83%d0%ba%d0%be%d0%b7%d0%b0%d0%bf%d0%b8%d1%81%d1%83/>

¹⁵Див.:

<https://dndekc.mvs.gov.ua/%d0%b5%d0%ba%d1%81%d0%bf%d0%b5%d1%80%d1%82%d0%bd%d0%b0-%d1%81%d0%bf%d0%b5%d1%86%d1%96%d0%b0%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d1%96%d1%81%d1%82%d1%8c-14-1-%d0%bf%d1%81%d0%b8%d1%85%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b3%d1%96/>

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Legifrance. [gouv.fr](http://www.legifrance.gouv.fr) / Le service public de la diffusion du droit // Code de procedure penale (version consolidee au 20 decembre 2013) [Электронный ресурс], 2013. - Режим доступа: <http://www.legifrance.gouv.fr/affichCode.do?cidTexte=LEGITEXT000006071154>.
2. Monitorul oficial al Republicii Moldova Официальный монитор Республики Молдова. – Кишинев: Moldpres, 2003. – № 104 – 110. – С. 223 – 224.
3. Polskie Kodeksy / Kodeks postępowania karnego [Электронный ресурс]. – 2013. – Режим доступа: http://kodeks.ws/postepowania_karnego/.
4. Riigiteataja.- Правовые акты Эстонии.– Таллин: Государственная канцелярия Эстонской Республики, 2004. – № 25, с. 1402.
5. Визнання доказів недопустимими в кримінальному провадженні: аналіз слідчої практики крізь призму судових рішень: монографія / В. Г. Дрозд, В. В. Бурлака, Л. В. Гаврилюк та ін.; Харків. нац. ун-т внутр. справ; Держ. наук.-досл. ін-т. – Київ: 7БЦ, 2021. – 420 с.
6. Збірник бланків процесуальних документів для співробітників підрозділів дізнання Національної поліції України / [М. С. Цуцкірідзе, Р. М. Дударець, С.С. Чернявський та ін.]. – Київ: НАВС, 2021. – 272 с.
7. Здійснення досудового розслідування кримінальних правопорушень Національною поліцією України: актуальне законодавство, судова практика та інформаційні матеріали / [М. Цуцкірідзе, Р. Дударець, В. Бурлака, М. Романов та ін.]. – Київ: 7БЦ, 2021. – 682 с.
8. Закон України від 15 квітня 2014 р. № 1207-VII «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України».
9. Закон України від 12 серпня 2014 р. № 1632-VII «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції».
10. Кодекс адміністративного судочинства : від 06.07.2005 р. № 2747-IV. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.

11. Кодекса по состоянию на 19 февр. 2007 г. – Молдова: «Elena-V.I.», 2013. 234 с.
12. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
13. Кузьміна В. Ю. Правові та наукові основи відновлення (реконструкції) втрачених кримінальних справ: дис... канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків. 2001. 226 с.
14. Лазукова О.В. Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції : монографія / О.В. Лазукова . – Харків : Право, 2018. – 280 с.
15. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 14.04.2016 р № 296 «Про затвердження Інструкції організації обліку і руху кримінальних проваджень в органах досудового розслідування Національної поліції України».
16. Омельчук Л.В., Ковальчук М.О. Міжнародний досвід відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. *Соціологія права*. 2018. №3-4. С.69-74.
17. Тетерятник Г.К Кримінальне провадження в умовах надзвичайних правових режимів: теоретико-методологічні та праксеологічні основи : монографія / Г.К.Тетерятник. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2021. 500 с.
18. Уголовно-процесуальний кодекс Республіки Молдова: прийнят 14 марта 2003 г.: промугирован 2 июня 2003 г.
19. Уголовно-процесуальний кодекс Российской Федерации. – М.: Эксмо, 2013. – 272 с.
20. Уголовно-процесуальний кодекс Франції: офіц. текст с изм. и доп. на 1 янв. 1966 г. – М.: Прогресс, 1967. – 323 с.
21. Фильченко А.П. Восстановление утраченного уголовного дела как механизм, препятствующий прекращению правоотношения уголовной ответственности. М., 2012, - 148 с.
22. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV.
URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
23. Шешуков, М. Уголовно-процесуальний закон Латвийской Республики / М. Шешуков. – Рига: Балтийский русский институт, 2005, 368 с.

Навчальне видання

Цуцкірідзе Максим Сергійович
Вітвіцький Сергій Сергійович
Осипенко Руслан Іванович
Дударець Руслан Миколайович
Одерій Олексій Володимирович
Гайду Сергій Васильович
Беседа Сергій Миколайович
Ананченко Володимир Володимирович
Бурлака Владислав Васильович

**ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА
АЛГОРИТМ ДІЙ ЩОДО МОЖЛИВОСТЕЙ
ВІДНОВЛЕННЯ МАТЕРІАЛІВ КРИМІНАЛЬНИХ
ПРОВАДЖЕНЬ, ВТРАЧЕНИХ У РАЙОНІ
ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ СИЛ**

Науково-практичні рекомендації

Підп. до друку 23.12.2021 Формат 70×100/16
Папір офсетний. Друк цифровий.
Ум. друк. арк. 22,10. Зам. № 2105-21/2
Наклад 100 прим.

Видавець і виготовлювач ТОВ «7БЦ»
03087, м. Київ, вул. Олекси Тихого, 84
e-mail: 7bc@ukr.net, тел: (044) 592-00-80
Свідотство суб'єкта видавничої справи ДК №5329 від 11.04.2017